
Degrees of Givenness: On Saturation in Jean-Luc Marion

Christina M. Gschwandtner

Indiana: Indiana University Press, 2014, 304 sayfa.

Başlığını “Verilmişliğin Dereceleri: Jean-Luc Marion’da Doygunluk” şeklinde çevirebileceğimiz eser, Fordham Üniversitesi (ABD) Felsefe Bölümü’nden Christina M. Gschwandtner’e aittir. Yazar, Marion hakkında bir doktora tezi hazırlamış (*Reading Jean-Luc Marion: Exceeding Metaphysics*, Bloomington: Indiana University Press, 2007) ve Marion’un Fransızca eserlerini İngilizce’ye tercüme etmiştir. İngilizce konuşan dünyada, Marion ve çağdaş kıta felsefesini din bağlamında çalışan muteber felsefecilerdendir.

Jean-Luc Marion (ö. 1946), yazdığı eserlerin çeşitliliği ve zenginliği ile çağdaş kıta felsefesinin en faal filozoflarından birisidir. Teoloji, Hıristiyan mistisizmi, fenomenoloji, Descartes çalışmaları, felsefe tarihi filozofun düşünce ufku içerisinde yer almaktadır. Postmetafizik teoloji tartışmalarında ortaya koyduğu ses getirici katkılar, farklı düşünce ekollerinden ve çeşitli alanlardan eleştiri oklarını üzerine çekmiştir. Felsefi bir teoloji yapabilmesi, yani felsefi sorunların yönlendirdiği mevzuları teoloji için de bir mesele haline getirmesi ve aynı şekilde fenomenolojiyle teolojik bir yere varması, Marion düşüncesinde teoloji ve felsefe arasındaki belirgin bir ayırmadan söz etmeye izin vermez. Bu ayırımın çoğu zaman belirsizleşmesi teoloji ile felsefeyi birbiri içine geçirmektedir. Bu yüzden, Marion düşüncesinin açtığı imkânlar, çağdaş düşüncenin seyrinde özellikle din bağlamında Marion’u özel bir yere koymaktadır.

Yazar, Jean-Luc Marion’un fenomenolojisine odaklandığından, kitabın tanıtımından önce ana hatlarıyla Marion’un fenomenolojisinden bahsetmek yerinde olur. Marion’un çeşitli alanlarda verdiği eserlerin hepsinde ortak bir tema arayacaksak, bu tema metafiziğin üstesinden gelme ve aşma sorunu olacaktır. İster felsefe tarihi, ister teoloji, isterse fenomenolojiye dair eserlerinde olsun, metafiziğin aşılması Marion için en genel ve temel mevzu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Marion, fenomenolojinin Husserl ve Heidegger’in çabalarına rağmen, hâlâ metafizik bir bakiye taşıdığını belirterek fenomenin herhangi bir koşula bağlı kalmadan belirebilmesi; yani kendisini bizâtihi verebilmesi için bu metafizik kalınlardan kurtulması, onun üstesinden gelinmesi gerektiğini düşünmektedir. Kendisinin de “fenomenolojik üçleme”

şeklinde ifade ettiği eserlerinde, Husserl ve Heidegger ile hesaplaşmasıyla karşılaşırız ve sonrasında da kendi fenomenolojisini inşa ettiğini söyleyebiliriz. Burada, Marion'un metafiziği bir sorun olarak gördüğünü ve yönelttiği metafizik eleştirisinin Heideggerci anlamda metafizik problemine dayandığını çok açık bir biçimde ifade edebiliriz. Marion fenomenolojik projesinde, Husserl'e Husserl'den daha sadık bir fenomenolog olarak Husserl'in ve Heidegger'in iştigal ettiği bir kavramı, fenomenin nihaî ilkesi olarak öne çıkarmaktadır: verilmişlik (Al. gegebenheit, İng. givenness, Fr. donation). Husserl'in fenomenolojide merkezi bir yere oturttuğu "verilmişlik", Marion için fenomenin tek belirlenimidir. Bu anlamda, Husserl'e ve Heidegger'e yönelttiği eleştiriler, fenomenin verilmişliğini kısıtlayan metafiziksel öznelliğe ve verilmişliğin imkânını sınırlandıran koşullardır. Fenomenin kendisini herhangi bir kayda tâbi olmadan vermesini incelerken Marion'un yeniden ele aldığı diğer bir fenomenolojik kavram "redüksiyon"dur. Fenomenolojik redüksiyon kabaca Husserl'de verilen fenomeni bilincin nesnelere haline getirirken, Heidegger'de ise var olma biçimi bakımından fenomenin belirmesini sağlamaktadır. Marion'un Husserl ve Heidegger'e yönelttiği eleştirinin sebebi işte budur. Çünkü fenomenin herhangi bir sınırlamaya tâbi olmadan kendini vermesi, yönelimsellik (intention) ve redüksiyonu yöneten ego ile olamaz. Ego, fenomenin kendisini bizâtihi bilince vermesi yerine, onu nesne olarak tesis ederek bunu engellemektedir. Marion'a göre, Heidegger'de de Husserl'in kine benzer şekilde, fenomenin kendisini bizâtihi vermesi, Dasein'in egosal karakteri yüzünden mümkün olamamaktadır. Bununla beraber Heidegger, fenomenin kendisini bizâtihi vermesini fenomenin sadece varlık olmasıyla sınırlandırmaktadır. Kısacası, Marion'a göre ne Husserl'in ne de Heidegger'in fenomenolojik redüksiyonları fenomenin bizâtihi kendini vermesini mümkün kılmamaktadır ve zaten bu durum fenomenin kendini bizâtihi vermesini sınırlamak demektir. Bu eleştiri Marion'un fenomenolojisinin seyrini de resmetmektedir. Marion, fenomenolojisinde fenomenin hiçbir kayda tâbi olmadan kendisini verebilmesini mümkün kılmamanın yollarını araştırarak fenomenolojideki metafiziksel kalıntıyı silen yeni bir fenomen anlayışına varmaktadır: doygun fenomen (Fr. phénomène saturé, İng. saturated phenomenon). Bu meyanda, Marion yönelimselliği bir nevi ikinci plana iterek, yani görüyü yönelimsellik üzerinde bir yere koyarak yönelimselliğin fenomenin belirmesi üzerindeki otoritesini sarsmaktadır. Marion, bunu yaparken de Husserl'in Kant'a dayanarak fenomenolojide tatbik ettiği yönelimselliğin görünümünde daha imtiyazlı olduğu iddiasını çürütmek için Kant'ı farklı bir şekilde kullanmaktadır. Kant'ın üçüncü Kritik'ine göre, "estetik idea" için kategoriler yeterli gelmez ve hiçbir kavram, onun görüşüne karşılık veremez. Marion, buradan yola çıkarak görü yönünden zengin verilen bir fenomeni

düşünebileceğimizi ve bu tür bir fenomenin, yönelimselliği sarsacağını söyleyerek artık fenomenin kurulmaktan ziyade özneyi kurduğunu iddia etmektedir. İşte görü bakımından aşırı, fazla bir şekilde verilen ve bilincin tam da kavrayamadığı, karşısında âdeta âciz düştüğü fenomen, Marion'un kavram-sallaştırmasıyla doygun fenomendir. Marion, doygun fenomenin çeşitlerini tanımlarken yine Kant'tan yola çıkarak Kant'ın dört kategorisinin yetersizliği üzerinden dört çeşit doygun fenomeni açıklamaktadır: nicelik kategorisinin bilgi fazlalığı yüzünden kavrayamayacağı “olay”, nitelik yönünden bizi görünürlüğüyle şaşkına çeviren “idol”, ilişki kategorisinin hiçbir analogiyle anlayamayacağı dolayimsizliğiyle “ten” (flesh) ve modalite kategorisinin bakamaması yönünden “ikon”. Bu dört çeşit fenomen, nesnenin görüdeki fakirliğinin ve yönelimselliğin bu fakirliği doldurarak fenomenin belirmesini kendi koşulları içerisinde mümkün kılmasının aksine; görüde bir aşırılık, zenginlik, fazlalıktan dolayı yönelimselliği etkisizleştirerek kurucu faaliyetini sarsmaktadır. Marion, kendi teolojik niyetine uygun olarak bu dört tür fenomenin mündemiç olduğu, bunların hepsini kapsayan, ikinci dereceden üst bir doygun fenomeni de ekliyor: vahiy (revelation). Tamamen Hıristiyanî bir şekilde anladığı vahyi, fenomenolojik olarak düşünme imkânını kendince açıyor ve vahyi fenomenolojinin tam da kalbine yerleştiriyor. Marion'un bu jestinin ne kadar fenomenolojik olduğunu ya da olup olmadığını burada araştırmayacağız. Yalnızca ele alacağımız eserin işlediği konular açısından bu beş çeşit doygun fenomen son derece önemli olacaktır. Kitaba geçmeden önce, Marion'un fenomenolojisinin ne gibi tartışmalara karşılık verdiğine kısaca temas etmek Marion'un özgünlüğünü gösterecektir. Heideggerci anlamıyla metafizik sonrası din tartışmalarında, metafizikî olmayan bir dinî tecrübe anlayışının imkânı yolunda Marion'un gayreti takdire şayandır. Bununla beraber, doygun fenomeni tecrübe edenin artık klasik mânada bir özne olmayacağını, Marion'un tabiriyle “verilen”e (l'adonné,) dönüşeceğini söyleyebiliriz. Bu tür bir öznesi olmayan öznellik, öznenin merkezden çıkarılması da demektir; yani fenomenin kendisini herhangi bir kısıtlamaya tâbi olmadan vermesi, bunu tecrübe edeni artık bir aktif, kurucu bir özne olmaktan çıkarıp karşısında bir anlamda kurulan, pasif kalan, merkez oldurmayan bir hale getirmektedir. Metafizikînin, fenomenin kendini vermesini sınırlandırabilecek başka belirme imkânının koşullarının, Marion verilmişlik kavramı ile aşılabileceğini eserlerinde göstermeye çalışmaktadır.

Marion üzerine İngilizce konuşulan dünyanın en ciddi yorumcularından Christina Gschwandtner, bu eserinde Marion'un kendi eserlerinde pek de temas etmediği, verilmişliğin derecelerini ele almaktadır. Yukarıda zikrettiğimiz dört çeşit ve bunları kapsayan beşinci çeşit doygun fenomenler, Marion'un

verilmişlik fenomenolojisinin temel taşlarını teşkil etmektedir. Fakat, bu fenomenlerin tecrübesi, Marion için her zaman aşırılık taşıyan bir karaktere sahiptir. Marion, doygun fenomenin çeşitlendirmesini yapmasına ve verilmişliğin şekillerini tasnif etmesine rağmen, doygunluğun derecelerini ayırmaya hiçbir zaman gitmemektedir. Yani, fenomenin az veya çok bir şekilde belirmesi gibi bir ayırım yaparak kendisini çok veren fenomeni doygun fenomen olarak sınıflandırmıştır. Fakat doygun fenomenin verilme derecelerinin üzerinde hiç durmamıştır: Doygun fenomen, kendisini tek bir biçimde, yani mutlak bir aşırılıkla vermektedir. Gschwandtner'in eserinin problematiği işte tam da Marion'un doygun fenomeni sadece mutlak bir aşırılıkla nitelendirmesi ve aşırılığın farklı derecelerde olabileceğini göz ardı etmesinden dolayı ortaya çıkan bir ihtiyacı tartışmaktadır. Marion'un verilmişlik fenomenolojisinin doygunluğun derecelerine imkân tanıyıp tanımadığını inceleyen yazar, Marion'un neden fenomenin en aşırı şekildeki tezahürüne yoğunlaştığını araştırmaktadır. Bu bağlamda yazar, Marion'un olay, idol, ten, ikon ve bunların hepsini kapsayan bir üst çeşit doygun fenomen olarak vahiy veya dinî fenomeni ayrı bölümler altında ele almaktadır. Bunların yanında, Marion'un fenomenolojik üçlemesinden sonra yayımladığı ve verilmişlik fenomenolojisiyle göz önünde bulundurduğu konuları içeren *Le Phénomène érotique* (Paris: Grasset & Fasquelle, 2003) ve *Certitudes Négatives* (Paris: Grasset & Fasquelle, 2010) ve Marion'un daha önceki eserlerinin meşgul olduğu mevzulara da kitabın bölümlerinde yer vermektedir. Gschwandtner tüm bunların yanında, Marion fenomenolojisinin ara ara zikrettiği fakat hiçbir zaman tam anlamıyla ele almadığı hermenötik ile verilmişlik ilişkisini ve bu ilişkide hermenötiğin rolünü de sorgulamaktadır.

Yazar "Giriş" bölümünde, Marion fenomenolojisinin ana hatlarını ve genel bir tanıtımını yaptıktan sonra "Birinci Bölüm"de, doygun fenomenlerden olayı ele almaktadır. Olay, Marion için müstakil bir doygun fenomen olmanın yanında, diğer bütün fenomenlerin tecrübesinin de bir niteliğidir. Olay olarak doygun fenomenle, Marion tarihî olayları düşünmektedir ve bu tür doygun fenomeni örneklendirirken Waterloo Savaşı gibi birtakım tarihî olaylara örnekler vermektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, tarihî olaylar hiçbir şekilde sayılabilir olamadığı için ve yoğunluğu ile karmaşıklığını hiçbir açıklamanın veremeyeceği için onu nedensellik üzerinden düşüneyiz. Fakat Gschwandtner'in iddia ettiği üzere her tarihî olayı bu aşırılık üzerinden düşünmek, her olayı aynı derecede karmaşık olarak tanımlamak anlamına gelmektedir. Yani milyonlarca insanın ölümünü beraberinde getiren bir savaş ile (Marion'un verdiği örnekten yola çıkarsak) sokaktan o anı unutturacak güzellikte bir kadının geçmesi aynı kompleksliği ve doygunluğu

mu taşımaktadır? Benzer şekilde, yazar *Certitudes négatives*'de ele alınan doygun fenomenin epistemolojik içeriğinin, tecrübe edilen olayın bilgisine dair ne derecede etkide bulunduğunu da sorgulamaktadır. Marion'un olay olarak doygun fenomeni incelemesi, Gschwandtner'in belirttiği üzere bir bilim olarak tarihi göz ardı ederek tarih bilimine herhangi bir imkân bırakmamaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, Marion doygun fenomeni hep iki uç arasında tanımlamaktadır, yani olay fenomenini ya doygun fenomen olarak sebepsellik zincirinden uzak bir şekilde bizi şaşırtıyor, karşısında kelimesiz bırakıyor ya da nesnelleşerek matematiksel bilgi türünde tecrübe ediliyor. Fakat, tarih bilimini ilgilendiren bir şekilde, olay doygun bir fenomen olarak nesneye dönüşmeden ve aynı zamanda bir dereceye kadar bilgimizde herhangi bir artışı mümkün kılamaz mı diye soruyor Gschwandtner.

Yazar, Marion fenomenolojisinde ve teolojisinde merkezî bir yere sahip sanat eseri için daha farklı bir rota izliyor. Marion'a göre doygun bir fenomen olarak bir sanat eseri, kendisini her zaman mutlak bir şekilde vermeyebiliyor. Gschwandtner, Marion'un sanat eserinin tecrübesi konusunda biraz daha farklı bir okuma yapmasına ve doygun fenomenliğini bir mutlaklıkla ele almamasına rağmen, daha başka bir şekilde mutlaklığa vardığını belirtiyor. Marion'un sanat eserini Kant'ı göz önünde bulundurarak bir dâhinin eseri olarak anladığını ve görünmeyen özel bir görüntünün görülür alana geçmesi olarak düşünerek sanatçının özel bir yeteneğe, yani hiç de Kant'tan uzak olmayan bir şekilde dâhiliğe sahip olması gerektiğini söylüyor. Bu şekilde, sanat eserini takdir etmek ve karşısında şaşkınlığa düşüp bir şey söyleyememek için sanat eserini tecrübe edenin de benzer bir dâhiliğe ihtiyacı olduğunu vurguluyor. Gschwandtner, Gadamer'i takip ederek Marion'a bir eleştiri yöneltiyor: Sanat eserinin toplumla ilgili olan bağlamını göz ardı etmesini vurguluyor ve Marion'un kaçmak istediği halde ters bir şekilde sanat eserini tecrübe eden "verilen"inin (l'adonné) bir türlü sanatı öznellediğini ifade ediyor. Bu anlamda, bu öznelikten dolayı, Marion'un yine doygunluğun dereceleri arasında herhangi bir ayrıma izin vermediğini söylüyor.

Diğer bir doygun fenomen olan teni, Marion'un Fransız fenomenolog Michel Henry'nin analizine dayanarak içkin, dolaylı ve herhangi bir ayrılmadan uzak olarak tanımlamaktadır. Bu fenomene dair, Gschwandtner'in en temel eleştirisi, Marion'un ten fenomenini incelerken hiçbir şekilde organisteyi ve hayvanlığı vurgulamaması, doğa fenomenine eserlerinin hiçbir yerinde değinmemesidir. Bununla beraber, yazar bu fenomenlerin de birer doygun fenomen olabileceğini ifade ederek farklı derecelerde verilmişliklerini düşünebileceğimizi söylüyor. Aynı zamanda tene bağlı olarak hislerin,

acının, zevkin ve tutkuların geniş açıklamalarını veren Marion'un bu fenomenleri doğal fenomen anlamında ele almamasının bir eksiklik arzettiğini de belirtiyor.

Gschwandtner, genel olarak diğer doygun fenomen çeşitlerinde ve Marion'un ele aldığı diğer merkezî fenomenleri de aynı şekilde aşırılık ve azlık arasında herhangi bir derecelendirmeye gitmemesi yönünden ve bu aşırılığı da mutlak anlamda ele almasından dolayı eleştiriyeye tâbi tutuyor. Yazara göre, Marion'un doygun fenomeni her zaman mutlak bir aşırılık, fazlalık üzerinden ele alması ve kendisini yine fazla bir şekilde vermesine rağmen aşırı olmayabilecek bir fenomeni fakir veya sıradan görerek göz ardı etmesini; kısacası doygun fenomenin tek tipleştirilip hiçbir derecelendirmeye gitmemesini eleştirmektedir. Gschwandtner verdiği örneklerle doygun fenomenin farklı derecelerde olabileceğini ve bu farklı derecelerin genel olarak fenomenler ve verilmişlikleri açısından daha geniş bir alan açabileceğini savunmaktadır. Verilmişlikteki farklı derecelendirmelerle, fenomenlerin tecrübemizde daha sağlıklı ve doğru bir tezahürüne erişebileceğimizi, Marion'un izahlarını tamamen dışlamadan; ama onu tamamıyla temele koymadan da savunmaktadır.

Gschwandtner'in kitap boyunca akılda tuttuğu ve Marion'a zaman zaman yönelttiği diğer bir eleştirinin de, yukarıda belirttiğimiz üzere, Marion'un verilmişlik ile hermenötik arasında tatmin edici bir açıklamaya gitmemesiydi. Marion bu ilişkiye dair olay ve ötekinin yüzü olarak doygun fenomenleri inceleyen "sonsuz" ve "tükenmez" hermenötikten bahsetmektedir. Yani, Marion'a göre doygun fenomen anlam hususunda o kadar aşırı bir şekilde kendisini vermektedir ki fenomen sonsuz sayıda hermenötiği meydana çıkarabilmektedir. Çünkü hiçbir yorum tek başına fenomene karşı âdil olamayacak ve kimse tam bir yoruma erişemeyecektir. Gschwandtner'a göre Marion, bu şekilde hermenötiği bir anlamda saf dışı bırakmaktadır; çünkü yorum fenomene dair aslında yeterli bir anlayış veremeyecektir. Aslında bu, Marion'un tam da "negatif kesinlik" diye son dönem eserlerinde ele aldığı mevzudur. Doygun fenomeni tanımlayan negatif kesinlik, bizim fenomenleri hiçbir zaman anlayamayacağımızı ve kesinlik veya nesnel kavrama bakımından hiçbir yeterli bilginin meydana gelemeyeceğini, "kesin" bir biçimde bilmememizdir. Yukarıda, olay fenomeninde zikrettiğimiz üzere, bu anlamdaki bir kesinlik iddiası, bizim herhangi bir doygun fenomenin bilgimizi artıracığı noktasını âdeta yok saymaktadır. Aynı şekilde, tarihî bir olay hakkındaki artıracığımız bilgi, bu olayı daha derin bir tecrübeye, onu nesnelleştirmekten uzaklaştırmaya da götürecektir. Kısacası, bir doygun fenomene dair daha fazla bilgi onun aşırılıkla kendisini vermesine ya da nesnelleştirmesine engel değil, bilakis doygunluğunu artıracak bir unsur olarak görülebilir.

Hermedenötiğe dair Gschwandtner'in Marion'a yönelttiği diğeri bir eleştirisi de şu husustadır: Marion'a göre hermedenötik, fenomenle karşılaşıldıktan sonra düşünülebilir; çünkü fenomenin kendisini bizâtihi vermesi herhangi bir hermedenötik bağlamda veya fenomenolojik ufukta belirlediğinde tehlikeye girer, fenomenin kendisini kendisi olarak vermesi sınırlanır. İşte bu yüzden doygun fenomen kendisini bir bağlamda vermiyor ve bizi şaşkınlığa sevk ederek âdeta "verilen"i alt ediyor. Yazar, Marion'un aksine herhangi bir hermedenötik bağlamın fenomenin kendisini vermesini sınırlamaktan, fenomeni daha düşük bir verilmişlik şekline indirmeyeceğini söyleyerek bağlamların tecrübenin ve tezahürün hususi birer boyutları olduğunu belirtmektedir. Tıpkı Gadamer'in "önyargısı" gibi, Gschwandtner da fenomenin tezahürünün böyle bir hermedenötik bağlam olmadan mümkün olamayacağını ifade ediyor ve bunun fenomenin kendisini vermesini sınırlamadığını, aksine daha da zengin bir hale getireceğini iddia ediyor. Fenomenin belirmesinden sonra değil, öncesinde işleyen bir hermedenötik bağlamın fenomenin belirmesinde "verilen" ile fenomen arasındaki aktiflik ve pasiflik ilişkisini daha makul bir düzleme oturtacağını söylüyor. Marion'un savunduğu gibi, fenomenin belirmesinde sadece fenomenelliğin söz sahibi olmasının, fenomenin tecrübesindeki aktiflik ve pasiflik ilişkisini tam anlamıyla açamadığını, çünkü böyle bir durumda, bir taraftan fenomenin doygun olarak verilmesinin ve benim bu fenomen karşısında kör, şaşkın kalmamın diğeri taraftan da bu fenomeni "fakir" veya "doygun" olarak yorumlamamın bu tür bir anlayışla mümkün olmadığını ifade ediyor. Ancak fenomenin tezahüründen önce, faaliyette olabilecek bir hermedenötik bağlamın bunu açabileceğini savunuyor Gschwandtner.

Son olarak yazarın sadece birkaç cümleyle ele alıp üzerinde durmadığı bir meseleyi kısaca tartışmak istiyorum. Gschwandtner'a göre doygun fenomen bütün fenomenler için bir paradigma oluyor ve yazar, tüm doygun fenomenlerin kendisinde ortaya çıktığı vahiy anlayışının, bütün fenomenleri kapsayacak bir şekilde düşünmemizin fenomenolojiyi çok Hıristiyanî bir yere götüreceğini söylüyor. Marion'un fenomenin kendisini vermesini hiçbir hermedenötik bağlama koymadan gerçekleştirdiğini söylemesi ve bunu da Hıristiyan vahiy üzerinden âdeta temellendirir şekilde açıklaması ve tüm bunların üstüne, verilmişliğin evrenselliğinden mükerreren bahsetmesi, fenomenolojiyi sadece Hıristiyan düşüncesiyle sınırlamaktır. Marion, fenomenin kendisini bizâtihi vermesini, "Hıristiyanî bir bağlamla" görmektedir ve üstüne bunu inkâr edip kendi sınırlı bağlamı üzerinden bir evrensellik iddiasında bulunmaktadır. Herhangi bir tikellikten (özellikle de Avrupalı bir tikellikten) tümelliğe varma, özelde Avrupamerkezciliğin en tipik karakteridir. Gschwandtner'ın, ince okumalarıyla donattığı bu emek dolu çalışmasında, Marion'a yönelttiği eleştiriler

bizi bu noktaya da götürebilmektedir, fakat kendisi bunu sadece çitlatıp üzerinde çok da durmamaktadır.

Kısacası, Gschwandtner'in bu eseri, Marion'un fenomenolojisine yöneltilen en ciddi eleştirileri birçok yönden ve ilk defa bu kadar kapsamlı bir şekilde sunmaktadır. Günümüzde, Husserl ve Heidegger sonrası fenomenoloji tartışmalarına en önemli katkılardan birini sağlayan ve din felsefesi açısından önemli mülâhazaları bulunan Marion'un fenomenolojisi üzerine yapılmış ender çalışmalardan birisi olma özelliğini de taşımaktadır. Marion'a yöneltilen daha önceki farklı cenahların tek taraflı eleştirilerden (Marion'un fenomenolojiyi dinin hizmetine sokması ya da aynı şekilde, dini fenomenolojinin hizmetine sokması) farklı olarak Gschwandtner bu kitabında, Marion fenomenolojisinin mevcut haliyle içinden çıkamayacağı, Marion'un kendi fenomenolojisinin dinamiklerinden yola çıkarak esaslı eleştiriler getiriyor. Filozofun daha önceki eleştirilere sonradan eserlerinde yer vererek aşmaya çalışmasından gördüğümüz üzere, bu kitabın getirdiği eleştirilere nasıl bir cevap vereceği ve düşüncesinin seyrine neler katabileceği çağdaş kıta felsefesi için bir merak konusu olacaktır.

Kadir Filiz

(Doktora Öğrencisi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü)

Mâtürîdiler ile Eş'ariler Arasındaki Görüş Ayrılıkları

Emrullah Yüksel

İstanbul, Düşün Yayıncılık, 2012, 167 sayfa.

Sünnî kelâmın kurucuları addedilen Ebû'l-Hasan el-Eş'arî ile Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin, İslâm düşüncesinin teşekkülünde ve gelişiminde önemli etkileri vardır. Günümüzde de görüşlerinin hâlâ savunulması, takipçilerinin olması bunun önemli bir kanıtıdır. Eş'arî ve Mâtürîdiler "Ehl-i sünnet, cemaat, Sünnî" vb. gibi başlıklar altında birleşseler de, zaman zaman aralarında ihtilâflı meselelerin olduğu bilinmektedir. Prof. Dr. Emrullah Yüksel'in *Mâtürîdiler ile Eş'ariler Arasındaki Görüş Ayrılıkları* isimli çalışması da bu ihtilâfları, ihtilâflarda kullanılan delilleri, öncül ve kabulleri incelemektedir.